

Pravna pomoč pri sodiščih na zaprosilo okrajnih glavarstev?

Dr. M. D.

Okrajno sodišče ima v svojih zaporih kaznjenca zaprtega, ki ga je bilo obsodilo radi prestopka z lastno sodbo. To dozna okrajno glavarstvo, ki zasleduje istega kaznjenca radi delikta, kaznjivega po politični kot kazenski oblasti prve stopinje. Ker je sedež okrajnega glavarstva drug, kakor okrajnega sodišča, zaprosi okrajno glavarstvo okrajno sodišče, naj zasliši kaznjenca glede politično kaznjivega delikta, češ da vendar ne gre, zasliševati kaznjenca po odrejenem organu politične oblasti, ko je sodišče kot kaznilniškoupravni urad na razpolago, prav kakor bi mu sodišče tudi moglo razglasiti sodbo politične oblasti, ako se ga za to naprosi. Nastane vprašanje: ali m o r a j o, odnosno s m e j o okrajna sodišča zasliševati politične kaznjence ter jim razglašati politične kazenske sodbe, ako jih tega naprosi politično oblastvo? —

Takozvana pravna pomoč je v širšem pomenu ne samo zaproseno zasliševanje prič, obdolžencev, izvedba posebnih ali hišnih raziskav, ogledov i. sl., marveč tudi priobčilo spisov ali sporočilo določnih okolščin iz sodnih spisov, pa tudi vročitve. Naposled navedene vrste pomoči vsebujejo zgol formalne čine in ne vstvarjajo nikakega novega pravnega gradiva. Prva vrsta pravnih pomoči — zasliševanja, izvedba preiskav in ogledov — pa ustvarja novo dokazno ali sicer relevantno pravno gradivo. Glede prve vrste formalnih činov ni, da bi se šele razpravljalo o njih splošni dopustnosti in o dolžnosti vseh državnih uradov, da jih na medsebojno zaprosilo izvajajo. Za sodišča je to načelo, kakor samoobsebi umevno, izrečeno v § 37, točka 8 zak. o uredbi sodišč, odnosno v § 22, odst. 5 sod. oprav.

Druga pa je s pravno pomočjo v ožjem smislu besede. V tem pogledu je treba predvsem poudariti, da je po

ukazu osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867, števa. 144 drž. zak. čl. 14 pravosodje na vseh stopinjah od uprave ločeno (prim. tudi zak. z dne 19. maja 1868, števa. 44 drž. zak.) Torej moramo tudi uvaževati, kako velikega načelnega pomena je razlikovanje med kazenskim postopanjem v pravosodju in onem pri političnih oblastvih. (O dohodarstvenem kazenskem postopanju tu ni treba razpravljati, ker je posebna panoga pravosodja, katero zakonito izvršujejo sodni in upravni organi skupaj).

Sodno kazensko postopanje ima zakonito določbo § 26 k. pr. r., ki ukazuje izrecno vsem državnim, deželnim in občinskimi oblastvom, da morajo biti kazenskim sodiščem na pomoč in vstrezati njihovim zaprosilom kar najhitreje. Ta pravica gre tako daleč, da sme kazensko sodišče naravnost zahtevati oboroženo silo (§ 28 k. pr. r.). Ob sebi je umevno, da se pravna pomoč lahko zaprosi ravnotako od političnih oblastev, kakor tudi od vseh sodišč. Le-ti je še posebej zaukazano ne samo za tuzemska, temveč tudi za inozemska sodna zaprosila (§§ 31 in 33 instruk. za kazenska sodišča, odredba just. min. z dne 16. junija 1854, št. 155 drž. zak.).

Splošne določbe, da se morajo sodišča — kazenska ali civilna — na zaprosilo političnih oblastev za pravno pomoč v ožjem smislu besede odzivati, pa v zakonih ni. Nasprotno, iz dejstva, da so nekateri redki slučajji natančno določeni, v katerih naj sodišča nesodnim zaprosilom ustrezajo (namreč v disciplinarnem postopanju zoper odvetnike in odvetniške kandidate tuzemske: § 31 disc. stat. zak. z dne 1. aprila 1872, št. 40 drž. zak., ogrske: odredba just. min. z dne 29. julija 1901, št. 26 naredb.; v rabsodiških zadevah, navadnih in borzskih: § 589 civ. pr. r. čl. XXII uvod. zak. k c. pr. r., § 202 sod. prav.; v konzularno-sodnih zadevah: zakon z dne 30. avgusta 1891, števa. 136 drž. zak. § 14; v dohodarstvenosodnih zadevah: § 158 odst. 5 zakon z dne 25. oktobra 1896 drž. zak. št. 220; v zadevah pridobninskih komisij: §§ 46, 211 leg. cit.; slednjič v disciplinarnih zadevah zoper učiteljsko osobje v Gornji Avstriji: glej sporočilo v just. min. naredb. 1908 števa. 6) sme se sklepati, da so to vse le izjeme, potrjujčče glavno pravilo: da

izjemne določbe, katere gredo po zakonu sodiščem v dobro (§ 26 k. pr. r.) obratno ne pristojajo drugim oblastvom, torej tudi ne okrajnim glavarstvom ali istovetnim političnim oblastvom, pa najsi poslušajo v svojih kazenskih zadevah.

Načelne važnosti pa je še druga stran vprašanja pravnih pomoči. V le-tem slučaju gre osebito za prvo zaslišanje osebe, ki naj jo kaznuje politična kazenska oblast, v svrhu dobave pravnega gradiva, s katerim naj bi se morebitna obsodba podprla. Ne sme se prezreti, da taka pravna pomoč — zaslišanje osumljenca po zaprosenem, obsebi nepristojnem sodišču — niti glede sodišč med saboj ni nesporna. Sicer se je justično ministrstvo postavilo na stališče, da smejo zaprosila za zaslišanje osumljencev ali obdolžencev izvrševati sodišča (glej priobčilo v just. min. naredb. 1904 str. 59). Ali zdi se, da so tam prihajali zgolj razlogi udobnosti v poštev. Pravoznanstvo se je oglasilo in tako prakso ostro karalo, še prav posebno glede takih zaprosil na inozemska sodišča (glej: Lohsing, Jurist. Bl. 1911, str. 533). Tudi poznejšnje zakonodavstvo je sledilo nazoru, ki se bolj ozira na temeljno pravilo, da bodi sojen sleharni obdolžence le od zanj pristojnega sodnika (§ 1 k. pr. r.) in ki popolnoma ustreza natančnem besedilu § 156 k. pr. r. Tako so v § 131 voj. kaz. pr. r. v vrsto pravnih pomoči navedena zasliševanja prič, ogledi, zaplenitve, osebne hišne raziskave, ni pa navedeno zasliševanje osumljencev ali obdolžencev.

Ves ta razvoj pravnih določb glede pravne pomoči kaže jasno, da je smatrati načelno ločitev med kazenskim pravosodjem in onim političnih oblastev za tako krepko, da o kakšni pravni pomoči sodišč nasproti političnim kazenskim oblastvom z zasliševanjem osumljencev ali obdolžencev niti govora ne sme biti. Načelna ločitev je tem umljujejša, če se pomisli, pod kakšnimi kvartelami se vrši sodno poslovanje, ki ima edino le načelo »fiat justitia« pred očmi, in po kako natančno predpisanih zakonitih določilih se rešujejo vsi morebitni incidenti pri sodnem poslovanju z osumljenci.

Kar se tiče razlogov umestnosti, bi prišli v poštev, češ da vendar ne gre, da bi zasliševal pri sodišču zaprte osumljence posebej odrejen organ politične oblasti, ko je sodišče kot kazniliniški upravni urad na razpolago, pa velja sledeče:

Brez dvoma velja za politične kaznjence, dokler so pri sodišču zaprti, hišni disciplinarni red sodišč. Inače pa so sodni kazenski zapori edin moment, ki spravlja sodišče in politično kazensko oblast v stik. Po naredbi just. min. z dne 24. maja 1898, šte. 12.121 t. 4 (natis. pri § 252 sod. oprav.) je skrb za nastop kazni in nadzorstvo v tem pogledu edinole stvar politične oblasti. Kazenski upravni urad naj nima nikakšnega posla niti pri zaprosilih sodišč glede kaznjencev, kar se da analogno sklepati iz naredbe just. min. z dne 30. januarja 1913, šte. 5 naredb., ki pravi, da naj se tudi v slučajih glede v prisilni delavnici ali poboljševalnici bivajočih oseb vrši sodniško poslovanje izključno le po s o d n i k i h.

Ne sme se pa prezreti, da se tedaj, kadar posluje sodišče, pa bodi tudi le v zmislu pravne pomoči, ustanavlja položaj, spadajoč v primeru sindikatnega zahtevka pod določila zakona z dne 12. decembra 1872, šte. 112 drž. zak. S tem se osobito ustanavlja tudi solidarna soodgovornost države kakor take za škodo z natančno določeno potjo civilne pravde za uveljavljenje, dočim je za škodo, storjeno s poslovanjem političnih oblastev sodna pristojnost po dvornem dekretu z dne 14. marca 1806 zbirka just. zak., šte. 758 docela izključena. Pri tem pa je povdarjati, da po členu XII ces. nar. z dne 1. aprila 1914, šte. 118 drž. zak. ni razlike, ali zasliši osumljenca sodnik ali pisarniški uradnik, ker gre v vsakem slučaju očitno za »sodnouradno poslovanje«, saj tudi pri politični oblasti ne zaslišujejo osumljencev edinole pravniki.

Ločitev sodnega od političnega kazenskega postopanja je torej naravnost potrebna in baš razlogi umestnosti kažejo, da naj se strogo izvršujejo.

V zmislu teh izvajanj je smatrati zasliševanja političnih osumljencev po sodnih organih za nedopustno.

Ni pa seveda nobenega zadržka, kakor se je že uvodoma poudarjalo, da sodišča na zaprosilo političnih oblastev tudi političnim kaznjencem, nahajajočim se v sodnih zaporih, dostavljajo ukrepe in razsodila političnih oblastev ali pa jim, kar je pač isto, taka razsodila protokolarično razglašajo.

Slovenska pravna terminologija.

Dr. France Goršič.

I.

Vsi poklicni stanovi, tehniki, železničarji, poštarji, vse se podviza zgraditi svoja strokovna imenstva. Kaj je s pravniki? Kakor vsem onim, doni tudi njim na uho: non paratus. Ž njimi je stvar posebna. Skupno delovanje je nekdanj bilo. Razmere so bile krive, da se je razcepilo. Stara priznana stvar je, da so slovenski pravniki, ne najzadnji sodniki, dobrih kakovosti. Triintrideset letnikov strokovnega lista »Slovenskega Pravnika« je priča, da mali narod rok ni križema držal. Kako torej, da je nekdanj lepo izorana ledina zatrnjena ravno v času, ko je svoboda napočila? Naše preskromno gospodarstvo na tem polju je imelo pač samo eno dobro stran. Kolikor bolj je pomanjkljivo zaostajalo, toliko bolj je bil v prejšnjih letih vstop v praktično službovanje na naši zemlji tujcem otežen. Zloglasni kurzi za Nemce so bili bluff. Ko so kurzovci »Savo ribali« (v Savi ribariti!), se »z baroni po gozdih gonili« (pri brakadah!) proti narodu »debelo« (grobo) nastopali, so se vendar takratnim upravnikom pravosodstva oči odpirale, da je modus in rebus in da nam gre nekak »posestni stan«. Ne spada tu sem, temveč v zgodovino pravosodstva naših zemelj, kakšno je bilo to posestno stanje. Ako bi šlo zgolj za to, da lomičem slovenščine otežimo in ogrenimo lomastenje po naših pravnih tokavah, potem bi mogli šaljivo reči, primerjaje sebe z Angleži, da nam je dobrodošel edini tertium comparationis, ki ga prene-